

Uluslararası İlişkilerde Meşruiyet ve Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin Meşruiyet Krizi

Erdem ÖZLÜK*

Özet

İkinci Dünya Savaşı sonrası kurulan Birleşmiş Milletler (BM), kurulduğu andan bugüne değin hiç olmadığı kadar derin bir kriz ile yüz yüze kalmış durumdadır. BM'nin varlık ve etkinlik sorununu oldukça etkileyen bu kriz; meşruiyet krizidir. BM'nin bu krizden nasıl çıkacağı, hayata geçireceği reformlara ve kaybettiği siyasi kararlılığı yeniden kazanıp kazanamayacağına bağlıdır. Öncelikle üyelerin reform çalışmaları konusunda samimi olmaları ve Genel Kurul'daki görece demokratik ortamın başta Güvenlik Konseyi olmak üzere BM'nin diğer tüm organ ve kuruluşları için de sağlanması gerekiyor. Örgütün kurulduğu ilk yıllardan beri gelen reform ihtiyacı karşılanamadığı, Konsey'deki veto ve temsil adaletsizliği giderilemediği sürece BM'nin meşruiyeti büyük yara almaya devam edecektir. Anakronik yapı, orantısız temsil sorunu, veto yetkisinin sınırlı sayıda üyeye verilmiş olması, finansal sorunlar, siyasi kararlılık eksikliği, kolektif güvenlik mekanizmasının işlevsiz hale gelmesi, bölgesel entegrasyon ve yapılanmaların giderek daha etkili olması, uluslararası toplumun BM'ye olan güveninin sarsılması vb. gibi bir dizi sorun içinde BM meşruiyet krizini en azından öngörülebilir bir gelecekte aşabilecek gibi görünmüyor. Ayrıca, kriz aşılmadığı sürece BM Antlaşması ile tesis edilmiş ve büyük ölçüde kabul görmüş normlar bütünü de özünden sarsılabilir. Bu bağlamda, meşruiyet sorunu sadece bir etkinlik değil aynı zamanda bir varlık sorunu olarak da değerlendirilmelidir.

Anahtar Kelimeler: Meşruiyet, Meşruiyet Krizi, Birleşmiş Milletler, Güvenlik Konseyi, BM Reformları.

GİRİŞ YERİNE: VARLIK VE ETKİNLİK SORUNU AÇMAZINDA BM

Uluslararası ilişkiler ve siyasi tarih çalışmalarında analiz yapılırken en sık kullanılan yöntemlerden biri kırılma noktalarını tespit etmek ve onlar üzerinden

---

* Arş. Gör., Selçuk Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü.

analiz yapmaktır. XX. yüzyıl nevi şahsına münhasır dinamikleri ile bize bu anlamda önemli kırılma noktaları miras bırakmıştır. İki dünya savaşı ve hemen ardından başlayan ve yüzyılın sonuna kadar süren Soğuk Savaş, XX. yüzyılın paradigmatik kırılma/kopma noktalarıdır. Ancak özellikle 1945'in taşıdığı anlamlar, diğerlerine göre daha büyük önem taşır. Zira 1945 sonrasında artık iki kutuptan, üç dünyadan, dört aktörden, yığınlarca ideolojiden ve bir o kadar da teknik gelişmeden bahsetmeye başlıyor, dünya politikalarının belirlendiği zeminin kaydığına şahitlik ediyorduk. İdeolojinin bir çözümlenme aracı olarak görülmeğe başlanması, Avrupa merkezli güç dengesinin nihayete ermesi, teknik gelişmelerin insanoğlunun günlük hayatının en küçük veçhesini bile derinden etkilemesi, kitle imha silahlarının icat edilmesi ve Japonya örneğinde kitleleri imha edebileceğinin anlaşılması, dekolonizasyon sürecinin meyvelerini vermesi vs. gibi gelişmeler 1945 sonrası dünyasının önceki dönemlere göre ne kadar farklı olduğunu gösteren temel verilerdir.¹

II. Dünya Savaşı sonrası dönemin, uluslararası sistem ve aktörler üzerinde yarattığı değişimin en önemli yansımalarından biri de savaştan hemen sonra uluslararası bir örgütün tesis edilmiş olmasıdır. İki savaş arası dönemde kurulan Milletler Cemiyeti'nin (MC) eksikliklerinden alınan dersler ve katkılarından alınan miras üzerine inşa edilen Birleşmiş Milletler (BM) bugüne değin kurulmuş en geniş katılımlı ve etkin uluslararası yapılanmadır. 51 üyenin kurucu olarak katıldığı örgüt, bugün dünya üzerinde neredeyse tüm egemen devletlerin katıldığı bir platform halini almıştır. BM, kuruluşu, gelişimi ve özellikleri ile uluslararası politikanın, uluslararası hukukun en temel aktörlerinden biri durumuna gelmiştir. BM, çok geniş katılımlı bir örgüt olmasına ve kurulduğu andan bugüne değin uluslararası sistemde önemli kırılmalar yaşanmasına rağmen varlığını sürdürmektedir. Ancak bu başarısına rağmen örgütün hem algılanma hem de kendini sunma biçimlerinde önemli değişimler yaşanmıştır. Örgütün kurucu ülkelerinin savaş açtığı ülkeler, bugün örgütün işleyişinde önemli roller üstleniyorlar. Kolektif güvenlik ve uluslararası barışın tesisini birincil amaç olarak benimseyen örgüt, bugün bu konuda yalnız değil. Bölgesel ve diğer uluslararası yapılanmalar da bu konuda BM'ye alternatif olabilecek bir pozisyona ulaştılar. Ayrıca Soğuk Savaş sonrası yaşanan gelişmeler de BM'nin, varlığının olmasa bile etkinliğinin sorgulanmasına yol açtı. BM, politik olarak yönetilemez, askeri olarak hantal ve yetersiz, stratejik olarak da *confused* bir hal al-

---

¹ Erdem Özlük, *Uluslararası İlişkiler Disiplininde Gelenekselcilik Davranışsalcılık Tartışması ve Çağdaş Uluslararası İlişkiler Teorilerine Etkisi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, (Konya: Selçuk Üniversitesi, 2006), s. 15.

maya başladı. NATO'nun Kosova müdahalesi ve ABD önderliğindeki çok uluslu gücün Irak müdahalesi ise BM'nin etkinliğinin yanında varlık sorununun da tartışılması gerektiğini ortaya çıkardı.

Tartışmayı anlamlı kılmak adına farklı bir düzlemden hareket ederek BM'nin varlık ve etkinlik sorunu ele alınacak ve uluslararası ilişkiler disipliniinde 1990 sonrası dönemde giderek üzerinde daha çok durulan konulardan biri olan “*meşruiyet sorunsalı*” temel analiz aracı olarak kullanılacaktır. Bir bütün olarak BM'nin meşruiyetinden çok, BM'nin ana organlarından biri olan ve bu tartışmaların odağında yatan BM Güvenlik Konseyi analiz edilecektir. BM Güvenlik Konseyi'nin, BM sistemi içindeki yeri, karar alma mekanizması ve Güvenlik Konseyi'nin uluslararası ilişkiler için ifade ettiği anlam üzerinde durulacaktır. Fakat çalışmanın ikinci bölümünü oluşturacak olan bu konulardan önce, temel analiz aracı olarak seçtiğimiz meşruiyetin ne anlama geldiği tartışmaya açılacaktır. Uluslararası ilişkilerin formasyonunda egemenlik ve anarşi ile meşruiyet arasında hangi bağların olduğu ve anarşik uluslararası ilişkiler zemininde meşruiyetin nasıl tanımlanabileceği ele alınacaktır. Genel olarak tüm uluslararası örgütlerin meşruiyet sorunu ve meşruiyetin devlet dışındaki aktörler için geçerli olup olmadığı, “kimin ve ne için meşruiyet?” soruları bağlamında sorgulanacaktır. Çalışmanın üçüncü bölümünde ise Güvenlik Konseyi'nin meşruiyet sorunu ve meşruiyet krizinin nedenleri üzerinde durulduktan sonra meşruiyet krizinin çözümü için öneriler sıralanacaktır.

Bugünlerde daha da çok tartışılan BM'nin varlık ve etkinlik sorununun çözümü için en uygun adres meşruiyet krizinin giderilmesidir. Çalışmanın odağında bu krizin önlenmesinin gerekliliği yatar. Aksi takdirde BM, 1990'dan itibaren kaybetmeye başladığı güveni yeniden tesis edemeyebilir. Ayrıca örgüt selefi konumundaki MC ile aynı kaderi paylaşmakla da yüz yüze kalabilir. Meşruiyet krizi çözülmediği sürece örgütün etkinliğinin artmasını beklemek safdillik olur. Bunların hepsinden daha önemlisi BM Antlaşması ile 1945'ten sonra tesis edilmiş ve büyük oranda kabul görmüş normlar bütünü de derinden sarsılabilir. İşte bu gerekçeler ışığı altında meşruiyet sorunu aynı zamanda bir varlık sorunu olarak da değerlendirilmeli ve üzerinde detaylı olarak durulmalıdır. Reform çalışmaları ile krizin bir ölçüde hafifletileceği düşünülse de geçmişten gelen çizgiye bakarak, reformların da yeterli ve gerekli bir çözüm olmadığını kabul etmek zorundayız. BM'nin önümüzdeki dönemlerde 1945 yılındaki havayı yakalayabilmesi için köklü reformlara ihtiyaç duyduğu ortada. Bu reformların meşruiyet algısını nasıl etkileyeceği, önümüzdeki dönemde BM'nin varlık sorunu ve etkinliğini de doğrudan etkileyecektir.

MEŞRUIYETİ TANIMLAMAK: ULUSLARARASI İLİŞKİLERDE MEŞRUIYET

Meşruiyetin Tanımına Yönelik Tartışmalar

Meşruiyet, son dönemlere kadar sosyal bilimler alanında siyaset bilimi disiplinine ait bir olgu olarak düşünülmekte ve genellikle devletin ya da onu oluşturan kurumsal yapının meşruiyeti üzerinde durulmaktaydı. Ancak meşruiyet konusu bugün hem ifade ettiği anlam hem de sorgulama konusu olan öznel/aktörler bakımından giderek daha çok disiplinin başvurduğu bir tanımlama aracı oldu. Meşruiyetin bu kadar sık kullanılmaya başlanan bir olgu haline dönüşmesi, kavramı tanımlamayı da zorunlu hale getiriyor.

Kavram etimolojik olarak Antik Yunan'a kadar uzanmakla birlikte, bugünkü ifade ettiği anlama benzer bir anlamda Roma İmparatorluğu döneminde kullanılmaya başlamıştır. Latince "*legitimus*" sözcüğünden türeyen kavram, meşru olma hali benimsenmiş² ve genel kabul görmüş olan ilkelere uyumlu, hukuk ve yerleşik usul ve gereksinimlere uygunluk olarak tanımlanır.³ XV. yüzyıla değin yasallık ile eş anlamlı olarak kullanılan meşruiyet bu dönem ile birlikte, yasallık içeriğinin yanı sıra rızayı da içeren bir anlam kazanmaya başladı. Meşruiyet; bugün ise yasallık, egemenlik, iktidar ve rıza unsurları ile tanımlanmaya çalışılıyor.⁴ Ölçülebilir ya da somut bir gerçeklik olmaktan çok sübjektif bir algı⁵ olduğu için meşruiyetin tanımına dair birçok tartışma yapılmış olmasına ve bu konuda önemli bir birikimin varlığına rağmen hala herkesin üzerinde anlaşığı bir tanımlama yapılamamıştır.⁶

² Dolf, Sternberger, 'Legitimacy', David L. Sills (ed.), *International Encyclopedia of Social Sciences*, (New York: Macmillan, 1968), s. 245

³ Henry Boosley Woolf, 'Legitimacy, Legitimate', *Webster's New Colligate Dictionary*, (Massachusetts: G&C Merriam, 1980), s. 651. John Sinclair, 'Legitimate', *Collins Cobuild English Dictionary*, (London: Harper Collins, 1995), s. 951. Meşruiyet normative ve sosyolojik olarak da tanımlanabilir. Normative meşruiyet, kurumun meşru iktidarı olarak tanımlanırken, sosyolojik meşruiyet iktidarın meşru olduğuna duyulan inançtır. Allen Buchanan, Robert O. Keohane, 'The Legitimacy of Global Governance Institutions', *Ethics&International Affairs*, Vol. 20. No. 4, 2006, s. 405.

⁴ Shane Mulligan, 'Questioning (the Question of) Legitimacy in IR: A Reply to Jens Steffek', *European Journal of International Relations*, Vol. 10, No. 3, 2004, s. 482. James N. Rosenau, Mary Durfee, *Thinking Theory Thoroughly*, (Oxford: Westview Press, 2000), s. 54.

⁵ Rosemary Durward, 'Security Council Authorization for Regional Peace Operations: A Critical Analysis', *International Peacekeeping*, Vol. 13, No. 3, 2006, s. 356.

⁶ Tanım sorunu ile ilgili olarak bakınız. Jürgen Habermas, *Legitimation Crisis*, Cambridge: Polity Press, 2004, s. 45. William M. Sullivan, 'Shifting Loyalties: Critical Theory & the Problem of Legitimacy', *Polity*, Vol. 12, No. 2, 1979, s. 253-272. William Outhwaite, Tom Bottomore, 'Legitimacy', E. Gellner, A. Touraine, R. Nisbet (ed.), *The Blackwell Dictionary of Twentieth*

Siyaset bilimi literatüründeki bu tanımlama sorunsalı, diğer disiplinler için de geçerlidir. Öte yandan bu sorun uluslararası ilişkilerde daha belirgin bir şekilde hissedilir. Çünkü iki disiplinin çalışma sahası açısından ontolojik olarak büyük fark vardır. İç politika hiyerarşik iken dış politika anarşiktir.⁷ Bu farklılık meşruiyet tanımlamalarında da bazı farklılıkların doğmasını beraberinde getirir. Uluslararası ilişkilerin zemininde anarşi olması nedeninden ötürü meşruiyetin unsurlarının bu zemin üzerinde iç politikadaki gibi bir anlam ifade etmesi beklenemez.

Uluslararası İlişkilerde Meşruiyet

Siyaset biliminde bir şeyin meşruiyeti egemenlik, yasallık/anayasallık, iktidar ve rıza ölçütleri bağlamında sorgulanırken, bu unsurların uluslararası ilişkilerdeki bir aktöre uygulanması oldukça sorundur. Örneğin Thomas Franck uluslararası ilişkilerde bir şeyin meşruiyetinin 4 gösterge üzerinden test edilebileceğini savunmaktadır.⁸ Bunlar; i- belirginlik/kesinlik (*determinacy*), ii- biçimsel geçerlilik (*symbolic validation*), iii-uygunluk (*coherence*) ve iv- bağlılık (*adherence*) olarak sıralanabilir (Açıklayacak olursak; i-Meşruiyeti sorgulanan aktöre ya da konuya ilişkin hukuk kurallarının belirgin ya da kesin bir anlama sahip olması. ii- bir işlemin veya eylemin, hukukun öngördüğü biçim ve yönteme uygun olarak düzenlenmesi ve uygulanması. iii-kuralların bir tutarlılık içinde, uygulanması. iv- bir hukuk kuralıyla ikincil nitelikteki kurallar manzumesi arasındaki bağ).⁹ Bu 4 unsura J. Steffek, karar alma prosedürlerinin adil

---

Century Social Thought, (London: Blackwell, 1994), s. 329. Jean-Marc Coicaud, *Legitimacy and Politics*, (New York: Cambridge University Press, 2002), s. 10. Seymour Martin Lipset, *Political Man*, (New York: Doubleday, 1960), s. 87–90. M. L. Fernandez Esteban, *The Rule of Law in the European Constitution*, (London: Kluwer Law, 1999), s. 180. Craig Matheson, 'Weber and the Classification of Forms of Legitimacy', *The British Journal of Sociology*, Vol. 38, No. 2, 1987, s. 199-215. Robert Biestedt, 'Legitimacy', *Dictionary of Social Sciences*, (New York: The Free Press, 1964), s. 387. Richard M. Merelman, 'Learning and Legitimacy', *American Political Science Review*, Vol. 60, No. 3, 1966, s. 547–549. J. Weiler, 'After Maastricht: Legitimacy in Post-1992 Europe', W. J. Adams (ed.), *Singular Europe: Economic and Polity of the EC After 1992*, (Michigan: University of Michigan Press, 1992), s. 19–20.

⁷ Kenneth Waltz, *Theory of International Politics*, (Reading: Addison-Wesley Publishing, 1979).

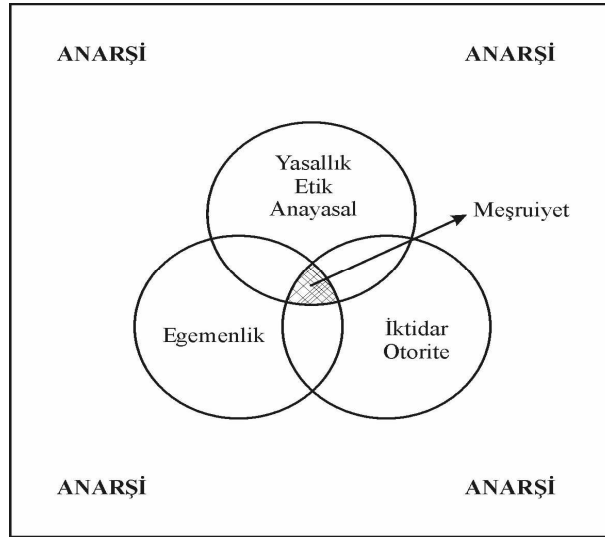
⁸ Thomas M. Franck, 'Legitimacy in the International System', *The American Journal of International Law*, Vol. 82, No. 4, 1988, s. 705–759. Ayrıca bakınız, Alan S. Weiner, 'Use of Force and Contemporary Security Threats: Old Medicine for New Ills?', *Stanford Law Review*, Vol. 59, No. 1, 2006, s. 482–490.

⁹ Franck'in bu şekilde sıraladığı meşruiyet unsurlarını da ihtiva edecek şekilde küreselleşme sürecinde global bir meşruiyetin 'kompölan demokrasi' ile sağlanacağını ileri süren D. Held'in tezleri konusunda bakınız. Adam Lupel, 'Tasks of a Global Civil Society: Held, Habermas and

ve açık olması ile süreç sonunda çıkan kararların adilliğini de eklemektedir.¹⁰

Franck ve Steffek'in daha çok yazılı hukuksal ilkeler ve yazılı olmayan normları bir ölçüt olarak aldığı bu tasnifin, uluslararası ilişkiler akademiyası için değil de daha çok siyaset bilimciler için bir rehber olabileceği ortadadır. Zira uluslararası hukukun prensiplerinin ne ölçüde benimsendiği ve normlar bütününe ne düzeyde yerleştiği hala soruludur. Bu sıkıntılara rağmen meşruiyet, "uluslararası ilişkilerde az çok otonom bir aktörün davranışlarının ve dış politika reflekslerinin diğerleri tarafından kabul edilme düzeyi"¹¹ ve aktörün davranışlarının uluslararası toplumun değerleri ile uyumu" olarak tanımlanabilir.¹² Bu tanımdan hareketle yasallık ölçütü meşruiyet için büyük bir önem arz etse de, meşruiyetin *sine qua non* değildir. Meşruiyet aşağıdaki tabloda da görüleceği üzere gerçeklerin ve normların kesiştiği alana denk düşer; kesişme dilimi ne kadar büyük ise meşruiyet de o denli büyük olacaktır.

Tablo 1. Uluslararası İlişkilerde Meşruiyet

Democratic Legitimacy beyond the Nation-State', *Globalizations*, Vol. 2, No. 1, 2005, s.119-120.

¹⁰ Jens Steffek, 'Why IR Needs Legitimacy: A Rejoinder', *European Journal of International Relations*, Vol. 10, No. 3, 2004, s. 488.

¹¹ Thomas M. Franck, 'Legitimacy and the Democratic Entitlement', Gregory H. Fox, Brad R. Roth, (ed.), *Democratic Governance and International Law*, (Cambridge: Cambridge University Press, 2000), s. 32. Inis L. Claude, Jr., 'Collective Legitimization as a Political Function of the United Nations', *International Organization*, Vol. 20, No. 3, 1966, s. 367-379.

¹² Peter G. Stillman, 'The Concept of Legitimacy', *Polity*, Vol. 7, No. 1, 1974, s. 32. Ian Clark, 'Legitimacy in a Global Order', *Review of International Studies*, Vol. 29, No. 1, 2003, s.82-87.

Tanımlama sorununun gölgesinde uluslararası ilişkiler çalışmalarında meşruiyet, genelde Avrupa Birliği, özelde de AB Parlamentosu'nun meşruiyeti¹³ üzerinden başlayan tartışmalar ile Soğuk Savaş sonrası dönemden itibaren gündeme gelmiştir. AB Parlamentosu'nun temsil kabiliyetinin sorgulanması, meşruiyet tartışmalarına yeni bir boyut katmış, devletin dışında, uluslararası örgütlerin de meşruiyetinin tartışılıp tartışılmayacağı üzerinde durulmuştur.¹⁴

Uluslararası örgütlerin meşruiyetinin sorgulanamayacağını dile getirenler, bir şeyin meşruiyetinin olabilmesi için egemenliğinin olması gerektiğini savlarlar. Uluslararası ilişkiler, II. Dünya Savaşı'nın sonuna dek hep devletlerarası ilişkiler olarak algılandığı için egemenlik, meşruiyetin temel unsuru olarak görüldü. Ancak 1960'lı yıllardan itibaren ulus-devlet geleneksel işlevlerini yerine getiremeyip kendi içindeki kimlik gruplarının beklentilerini karşılayamayınca ulus devletin dışsal meşruiyeti tartışma konusu oldu.¹⁵ Bu durum içsel meşruiyetin de sakatlanmasına yol açtı. Çünkü devlet içeride de sosyal refahı sağlamak konusunda zorlanıyordu.¹⁶ Sonuç olarak da kimlik bunalımı ve demokratik yapılanma sorunu yaşayan devlet ve diğer kurumlar, meşruiyet krizi ile yüz yüze kaldılar.¹⁷ Ayrıca ulus-devlet küresel sorunlara da çözüm bulamaz hale gelince insanlar her yerde yönetenlere duydukları güveni yitirdiler. Küresel sorunların, devletin dönüşümü ve uluslararası örgütlerle devlet arasındaki ilişkilerin yeniden yazılması ile aşılabileceği anlaşılmaya başladı.

---

¹³ H. Wallace, 'Deepening and Widening: Problems of Legitimacy for the EC', S. Garcia (ed.), *European Identity and the Search for Legitimacy*, (London: Pinter, 1993), s. 95-105. N. Graeger, *European Integration and the Legitimation of Supranational Power*, (Oslo: Department of Political Science, 1994), s. 55-57.

¹⁴ Gráinne de Búrca, 'The Quest for Legitimacy in the European Union', *The Modern Law Review*, Vol. 59, No. 3, 1996, s. 349-376. Erik Oddvar Eriksen, John Erik Fossum, 'Europe in Search of Legitimacy: Strategies of Legitimation Assessed', *International Political Science Review*, Vol. 25, No. 4, 2004, s. 435-459. Ayrıca bu konuda yapılmış detaylı bir çalışma için bakınız. Metin Çelik, *Uluslararası İlişkilerde Meşruiyet Krizi: Avrupa Birliği Örneği*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, (Konya: Selçuk Üniversitesi, 2007).

¹⁵ Kurt T. Gaubatz, 'The Hobbesian Problem and the Micro Foundations of International Relations Theory', *Security Studies*, Vol: 11, No: 2, 2001, s. 164.

¹⁶ Jürgen Habermas, *Küreselleşme ve Milli Devletlerin Akıbeti*, çev. Medeni Beyaztaş, (İstanbul: Bakış Yayınları, 1998), s. 27.

¹⁷ Thomas Banchoff, Mitchell P. Smith, 'Introduction: Conceptualizing Legitimacy in a Contested Polity', Mitchell P. Smith (ed.), *Legitimacy and the European Union*, (Florence: Routledge, 1999), s. 1.

Devletin dönüşümü ancak devletin meşruiyetini yeniden tesis etmek ve uluslararası organizasyonlara meşruiyet vermekle sağlanabilir.¹⁸ Geleneksel uluslararası ilişkiler yazımında temel aktör olarak görülen ulus-devlet, küreselleşmenin beraberinde getirdiği etkiler ile meşruiyetini yitirmeye başladı.¹⁹ Devletin dışındaki aktörlerin de uluslararası ilişkileri doğrudan/dolaylı, olumlu/olumsuz etkilemesi ile birlikte başta uluslararası örgütler olmak üzere diğer aktörler de analizde önemli bir yer işgal etmeye başladılar. Bu aktörlerin etkilerini artırmalarına paralel olarak meşruiyetleri de sorgulanır oldu.²⁰ Bu süreçte BM Güvenlik Konseyi'nin meşruiyeti, ayrı bir önem taşır. Güvenlik Konseyi'nin temsil düzeyi, faaliyetleri, idari ve bürokratik prosedür ve hesap verebilirlik gibi temel başlıklarda meşruiyet krizi ile yüz yüze kaldığı birçok çevre tarafından dile getirildi.²¹

BİRLEŞMİŞLER MİLLETLER: KURULUŞU, AMAÇLARI

BM'nin Kurulmasını Hazırlayan Etkenler ve Ortam

Birinci Dünya Savaşı'nın ardından bir daha yaşanması olası benzer felaketlerin önüne geçebilmek saiki ile kurulan MC, pratikte geleneksel güç dengesinin getirdikleri ve teoride de Realizmin ağırlığının gölgesi altında etkili olamadı. Kurumsal yetersizlikleri ve iki savaş arası dönemin gerilimli atmosferi MC'nin başarısızlığının en temel gerekçelerini oluşturuyordu.²² Fakat tüm eksik yanlarına ve II. Dünya Savaşı'nın çıkmasına mani olamamasına rağmen MC, II. Dünya Savaşı'ndan sonra kurulan BM için geriye önemli bir miras bırakmıştır.²³ İşte bu mirastan önemli dersler çıkararak ABD Başkanı Franklin D. Roosevelt ve İn-

---

¹⁸ John H. Herz, 'Legitimacy: Can We Retrieve It?', *Comparative Politics*, Vol. 10, No. 3, 1978, s. 317.

¹⁹ Anthony Giddens, *Modernliğin Sonuçları*, çev. Ersin Kuşdil, (İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2004), s. 74. Jürgen Habermas, 'Avrupalı Ulus-devlet: Başarıları ve Sınırları-Egemenlik ve Vatandaşlığın Geçmişi ve Geleceği Üzerine', *Tartışılan Sınırlar Değişen Milliyetçilik*, Der: Mustafa Armağan, (İstanbul: Şehir Yayınları, 2001), s. 92. Ali Yaşar Sarıbay, *Modernitenin İronisi Olarak Globalleşme*, (İstanbul: Everest Yayınları, 2004), s. 62.

²⁰ Michael Zürn, 'Global Governance and Legitimacy Problems', *Government and Opposition*, Vol. 39, No. 2, 2004, s. 260-261.

²¹ Ramesh Thakur, *United Nations, Peace and Security*, (West Nyack: Cambridge University Press, 2002), s. 303.

²² Şaban Çalış, Kürşat Kan, 'Birleşmiş Milletler', Şaban Çalış, et al. (ed.), *Uluslararası Örgütler ve Türkiye*, (Konya: Çizgi Kitabevi, 2006).

²³ Mark W. Zacher, *International Conflicts and Collective Security, 1946-1977: The United Nations, Organization of American States, Organization of African Unity, and Arab League*, (New York: Praeger, 1979), s. 31.

giltere Başbakanı Winston Churchill, 14 Ağustos 1941'de "Atlantik Bildirisi"ni yayınlarak BM'nin kurulmasına giden sürecin önünü açtılar.²⁴ Bu bildiriye savaştan sonra dünya barışını koruyacak etkin bir örgütün kurulması konusunda iki devlet adamının aynı görüşte olduğu vurgulanıyordu. Birleşmiş Milletler adı ise ilk kez II. Dünya Savaşı sırasında Almanya, Japonya ve İtalya'ya karşı birleşen 26 ülkenin 1 Ocak 1942'de Washington D.C.'de imzaladığı Birleşmiş Milletler Bildirisi'nde kullanıldı. Bu arada da artık Savaş'ın sonuna doğru yaklaşmış, 21 Ağustos–7 Ekim 1944 tarihleri arasında Washington yakınlarındaki Dumbarton Oaks'ta, ABD, SSCB, İngiltere ve Çin temsilcileri bir araya gelerek BM'nin kuruluş çalışmalarını başlatmışlardır.²⁵ Bu çalışmalar sonucunda yalnızca Güvenlik Konseyi oylaması konusu dışındaki konular çözüme kavuşmuş ve sonuçta "Dumbarton Oaks Önerileri" olarak bilinen metin ortaya çıkmıştır.²⁶

Savaş tam anlamı ile sona ermemişken Dumbarton Oaks'tan sonra savaş sonrası düzenlemelerinin neler olacağı ile ilgili düzenlenen Yalta Konferansı'nda alınan karar gereğince, Almanya ve Japonya'ya savaş açan tüm devletler kurucu sıfatıyla bu örgüt için 25 Nisan 1945'te San Francisco'da bir araya gelmişler; yapılan görüşmeler sonunda büyük bir kısmı zaten hazır olan ve mutabık kalınan 111 maddelik BM Antlaşması'nı oybirliği ile kabul etmişlerdir.²⁷ Yetmiş maddelik Uluslararası Adalet Divanı Statüsü'nün de eklendiği BM kurucu antlaşması 24 Ekim 1945 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

BM'nin Amaçları

51 üyenin katılımı ile imzalanan BM Antlaşması'na göre örgüt, devletlerin egemen eşitliği ilkesi üzerine inşa edilmiştir ve MC Misakı'ndan farklı olarak devletlerin uluslararası ilişkilerinde kuvvet kullanması açıkça yasaklanmıştır.²⁸ Örgütün amaçları ise 1. maddede şu şekilde sıralanmıştır:

---

²⁴ Frederick K. Lister, *European Union, the United Nations and the Revival of the Confederal Governance*, (Westport: Greenwood Publishing Group, 1996), s. 116.

²⁵ Robert C. Hilderbrand, *Dumbarton Oaks: The Origins of the United Nations and the Search for Postwar Security*, (North Carolina: University of North Carolina Press, 2001), s. 215.

²⁶ Norrie Macqueen, *The United Nations Since 1945, Peacekeeping and the Cold War*, (New York: Longman, 1999), s. 11.

²⁷ Frederic L. Kirgis, 'The Security Council's First Fifty Years' *The American Journal of International Law*, Vol. 89, No. 3, 1995, s. 507.

²⁸ Keith R. Kane, 'The United Nations: A Prospectus the Security Council', *Foreign Affairs*, Vol. 24, No. 1, 1946, s. 12.

1- Uluslararası barış ve güvenliği korumak ve bu amaçla: barışın uğrayacağı tehditleri önlemek ve bunları boşa çıkarmak, saldırı ya da barışın başka yollarla bozulması eylemlerini bastırmak üzere etkin ortak önlemler almak ve barışın bozulmasına yol açabilecek nitelikteki uluslararası uyuşmazlık veya durumların düzeltilmesini ya da çözümlenmesini barışçı yollarla, adalet ve uluslararası hukuk ilkelerine uygun olarak gerçekleştirmek;

2- Uluslar arasında, halkların hak eşitliği ve kendi geleceklerini kendilerinin belirlemesi ilkesine saygı üzerine kurulmuş dostça ilişkiler geliştirmek ve dünya barışını güçlendirmek için diğer uygun önlemleri almak;

3- Ekonomik, sosyal, kültürel ve insancıl nitelikteki uluslararası sorunları çözüme ve ırk, cinsiyet, dil ya da din ayrımı gözetmeksizin herkesin insan haklarına ve temel özgürlüklerine saygının geliştirilip güçlendirilmesinde uluslararası işbirliğini sağlamak.

GÜVENLİK KONSEYİ'NİN YAPISI, GÖREV VE YETKİLERİ

Görev ve Yetkileri

BM, bu amaç ve ilkelerini yerine getirmek amacı ile MC'den daha etkin bir kurumsal yapılanma tesis etmiş ve 6 ana organ ve onları destekleyen uzmanlık kuruluşları kurulmuştur. Ancak bu organlar içinde hem etki açısından hem de üzerinde yapılan tartışmalar bakımından Güvenlik Konseyi özel bir önem taşır.²⁹ BM Antlaşması'nın V. bölümünde 23–32. maddeler arasında çalışma esasları, görev ve yetkileri sıralanan Güvenlik Konseyi ilk toplantısını 17 Haziran 1946'da Londra'da yapmıştır. 5 daimi üye ve 6 geçici üye ile toplanan Konsey'in ilk ele aldığı konular aslında Konsey'in Soğuk Savaş ortamında çok da etkili olamayacağına habercisi konumundaydı. İlk toplantıda, İran'ın, Sovyetler Birliği'nin kendi işlerine karıştığı konusundaki başvurusu tartışılırken aynı zamanda SSCB'de, İngiltere'nin Yunanistan'daki askeri varlığının uluslararası barışı tehdit ettiğini gündeme taşımıştır.³⁰

Soğuk Savaş atmosferinde çok da etkili olamayan Güvenlik Konseyi'nin görev ve yetkileri şu şekilde sıralanabilir.

---

²⁹ Danesh Sarooshi, *The United Nations and the Development of Collective Security: The Delegation by the UN Security Council of Its Chapter VII Powers*, (Oxford: Oxford University Press, 2000), s. 1–15.

³⁰ John G. Hadwen, Johan Kaufmann, *How United Nations Decisions Are Made?*, (Leyden: A. W. Sythoff, 1960), s. 3.

- BM Antlaşması'nın I. bölümünde sıralanan amaç ve ilkelere uygun olarak uluslararası barış ve güvenliği korumak
- Uluslararası çatışmaya neden olabilecek her türlü uyuşmazlığı incelemek
- Uyuşmazlıkların çözümü için yöntemler ya da çözüme temel oluşturabilecek ilkeler tavsiye etmek
- Silahlanmayı düzene sokacak bir sistem tesis etmek
- Barışa yönelik tehdit, barışın bozulması ya da saldırı eylemi belirlemesi yaparak gerekli eylemleri tavsiye etmek
- Saldırımı önlemek ya da durdurmak için ekonomik yaptırımlar ya da kuvvet kullanma içermeyen diğer önlemler uygulanmasına karar vermek
- Saldırgana karşı askeri harekete başvurmak
- Yeni üyelerin alınması için tavsiyede bulunmak
- Stratejik alanlarda (*strategic areas*) vesayet işlevlerini yerine getirmek
- Genel Sekreter seçimi için Genel Kurul'a tavsiyede bulunmak ve Genel Kurul ile birlikte Uluslararası Adalet Divanı'nın yargıçlarını seçmek.³¹
- Güvenlik Konseyi bu yetkilerinin dışında bir sorunun çözümünde so-ruşturma, uzlaştırma ve arabuluculuk faaliyetlerinde bulunabilir.

Güvenlik Konseyi'nin Yapısı

Konsey'in yapısına baktığımız zaman, 1963 yılındaki reforma kadar Konsey, 5 daimi (Çin Cumhuriyeti, Fransa, Rusya Federasyonu, Büyük Britanya ve Kuzey İrlanda Krallığı ve Amerika Birleşik Devletleri) ve 6 geçici üyeden oluşmaktaydı. Ancak reformdan sonra daimi üyelerin sayısında bir değişme olmazken 6 olan geçici üye sayısı 10'a çıkarıldı. Geçici üyeler BM üyelerinin uluslararası barış ve güvenliğin korunmasına ve örgütün öteki amaçlarına katkıları, aynı zamanda hakça bir coğrafi dağılım göz önünde tutularak iki yıllık bir süre için seçilirler ve süresi biten bir geçici üye tekrar hemen seçilemez. Geçici üye sayısının altıdan ona çıkarıldığı 1963 yılında alınan 1991 sayılı karar ile coğrafi dağılım: Afrika ve Asya için beş temsilci, Doğu Avrupa için bir temsilci, Latin Amerika, Batı Avrupa ve diğer devletler için ikişer temsilci olarak belirlenmiş-

---

³¹ http://www.un.org/Docs/sc/unsc_functions.html

tir.³² Güvenlik Konseyi, görevlerini sürekli olarak yapacak biçimde örgütlenmiştir ve Konsey'in her üyesi örgüt merkezinde her zaman bir temsilci bulundurmaya zorundadır. Konsey belirli dönemlerde toplanır; üyelere her biri, dilerse bir hükümet üyesi ya da özel olarak atanmış başka bir temsilci tarafından bu toplantılarda temsil edilebilir. Konsey, örgüt merkezinin dışında çalışmalarını kolaylaştıracağına inandığı herhangi bir yerde toplanabilir.³³

Güvenlik Konseyi'nde her üyenin bir oyu vardır. Gerektiği her zaman toplanmaya hazır olan Konsey'de kararlar 3/5 oy çokluğu ile alınır. Konsey'de yöntem sorunlarındaki kararlar dokuz üyenin olumlu oyu ile alınır; ancak, VI. bölüm ile 52. maddenin 3. fıkrası hükümleri uyarınca alınan kararlarda, bir uyuşmazlığa taraf olan, oylamaya katılamaz. Yöntem dışı kararlarda da sürekli üyelere herhangi birinin vetosu yoksa dokuz oy aranır. Sürekli üyelere birinin olumsuz oy kullanarak kararın alınmasına engel olması "veto" anlamına gelmektedir. Bir sorunun usule mi yoksa öze mi ilişkin olduğu konusunda karar Konsey'in kendisine aittir. Uygulamada daimi üyelerin olumsuz oyunun kararın alınmasına engel teşkil edeceği görüşü kabul edilmiştir. Bu uygulama ile daimi üyelere önceden sorunun niteliğini saptamada daha sonra da öze ilişkin karar konusunda olmak üzere "ikili veto" hakkı tanındığı ortaya çıkmaktadır.³⁴ Veto mekanizması Konsey'in etkinliğini doğrudan etkilemiştir.³⁵

Konsey'in BM Antlaşması'nın V. bölümünde sıralanan görev ve yetkileri dâhilinde uyuşmazlıkların barışçı yollarla çözülmesi başlığını taşıyan VI. bölüm ile barışın tehdidi, bozulması ve saldırı eylemi durumunda alınacak önlemler başlığını taşıyan VII. bölüm çerçevesinde de önemli yetki ve görevleri bulunmaktadır. Güvenlik Konseyi'nin diğer BM organları ile karşılaştırıldığı zaman bu denli geniş yetkilere sahip olması, Konsey'in aynı zamanda birçok eleştiri ile de yüz yüze kalması sonucunu doğurmaktadır.³⁶ Çok az sayıda üyesi olmasına rağmen Konsey, BM Antlaşması 24. maddede de belirtildiği üzere tüm üyeler adına hareket etmektedir. Konsey, sadece kendi üyelerini bağlayacak

---

³² Karin Proidl, 'The Reform of the Security Council', Franz Cede, (ed), *United Nations: Law and Practice*, (Leiden: Brill, 2001), s. 303.

³³ Mehmet Genç, *Birleşmiş Milletler ve Uzmanlık Örgütleri Mevzuatı Cilt I*, (Bursa: Ezgi Kitabevi, 1999), s. 131-144.

³⁴ Hüseyin Pazarıcı, *Uluslararası Hukuk Dersleri II*, (Ankara: Turhan Kitabevi, 1998), s. 143.

³⁵ Robert S. Junn, 'Calculus of Voting Power in the UN Security Council', *Social Science Quarterly*, Vol. 58, No. 1, 1977, s. 104-105.

³⁶ B. G. Ramcharan, *Security Council and the Protection of Human Rights*, (Leiden: Brill, 2002), s. 15.

kararlar almaz, aldığı kararlar tüm BM üyelerini ve hatta 2/6'da vurgulandığı üzere örgüt üyesi olmayanları da bağlar.³⁷ Yine Konsey'deki 5 daimi üyenin veto yetkisine sahip olması Konsey'e yönelik eleştirilerin odağını oluşturur.³⁸ Ancak bu eleştiriler Konsey'in meşruiyeti ile doğrudan ilgili olduğu için çalışmanın ilerleyen bölümlerinde daha detaylı olarak ele alınacaktır.

GÜVENLİK KONSEYİ'NİN ULUSLARARASI İLİŞKİLERDEKİ YERİ VE ETKİNLİĞİ

Kolektif Güvenlik ve Güvenlik Konseyi'nin Tesis Edilmesinin Nedenleri

Uluslararası ilişkilerin anarşik zemininde, savaşın önlenmesi ya da önlenemediği durumlarda da en azından yinelenmemesi için seçilecek en uygun araç, barışçıl dayanışma ve geniş katılım prensibi esasları ile tesis edilecek, uluslararası bir yapıdır.³⁹ Ancak, bu yapı oluşturulmadan önce, savaşa meyyal güç dengesi sisteminin ve ikili antlaşmalarla kurulmuş ittifaklar sisteminin lağvedilmesi gerekir. Bu sayede hem kolektif bir güvenlik sistemi oluşturulacak hem de bu sistem sayesinde savaşlar daha çıkmadan önenebilecektir.⁴⁰ Uluslar arasındaki ilişkilerin, Hobbescu tarzda anarşik olarak adlandırılan çatışmacı ve yarışmacı doğası regüle edilecek ve savaş devletlerin başvurdukları bir araç olmaktan çıkarılacaktır.⁴¹ Bir savaşın çıkması halinde ise savaş ilanı tüm devletlere yöneltilmiş olarak algılanıp, kolektif hareket edilecektir. Böylesi bir yapının tesis edilmesindeki asıl amaç ise savaş ve savaşa yol açacak sorunlara tek bir merkezden bakmak ve son kertede de tüm uluslar arasında işbirliğini sağlamaktır.⁴² Bu anlamda 10 Ocak 1920'de MC hayata geçirildi. Fakat daha öncede vurgulandığı üzere MC gibi bir yapılanma, kuruluşundan kaynaklanan sınırlardan ve operasyonel yetersizliklerinden dolayı ontolojik olarak uzun erimli katkıları olmasa da epistemolojik olarak, kolektif güvenlik algısına ol-

---

³⁷ Peter Hulst, 'The Legal Function of the Security Council', *Chinese Journal of International Law*, Vol. 1, No. 1, 2002, s. 63.

³⁸ Robert M. Maciver, *The Nations and the United Nations*, (New York: Manhattan Publishing Company, 1959), s. 77-80.

³⁹ Charles W. Kegley, Eugene R. Wittkopf, *World Politics: Trend and Transformation*, (New York: St. Martin Press, 1993), s. 22-25

⁴⁰ Şaban Çalış, Erdem Özlük, 'Uluslararası İlişkiler Tarihinin Yapısökümü: İdealizm-Realizm Tartışması', *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, No. 18, 2007, s. 229-231.

⁴¹ Brian C. Schmidt, 'Lesson from the Past: Reassessing the Interwar Disciplinary History of International Relations', *International Studies Quarterly*, Vol. 42, No. 2, 1998, s. 436.

⁴² John H. Herz, 'Idealist Internationalism and the Security Dilemma', *World Politics*, Vol. 2, No. 2, 1950, s. 159.

dukça çok şey kattı.⁴³ Ayrıca MC gibi bir olgu o dönemler için devletin otonom yapısına ve bağımsızlığına hanel getirir gibi paranoid bir dürtü ile sadece siyasetçiler tarafından değil, birçok akademisyen tarafından da pek de kabule şayan değildi.⁴⁴

İki savaş arası dönemde, başka herhangi bir döneme oranla daha fazla antlaşma kâğıt üzerinde hayat bulurken, pratikte, başlıca siyasal ve ekonomik sorunlarda -paradoksal olarak- daha az oydaşma sağlanabildi.⁴⁵ Özellikle savaştan çıkmış ülkeler (galip tarafta yer almış olsalar bile) yoğun bir ekonomik krizle uğraşmak zorunda kaldılar. Ekonomi derin kriz yaşarken, 1917 ile 1924 arasında liberal demokrasi kurumları Avrupa'nın sadece bir kısmı ile Kuzey Amerika ve Güneydoğu Asya bölgeleri dışında neredeyse tamamen ortadan kalkıyor, Almanya yeniden silahlanıyor,⁴⁶ faşizm ile onun uydusu olan otoriter hareketler ve rejimler güç kazanmaya başlıyordu.⁴⁷ 1928 yılında imzalanan Briand-Kellog Paktı, savaşı uluslararası politikanın meşru bir aracı olarak gören anlayışın son bulduğu bir platform rolünü üstlense de (ki Cemiyet-i Akvam bile bunu gerçekleştirememişti) bu pakt; savaşı pratikte yasaklayamadı. Paktın imzalanmasının üzerinden çok fazla geçmeden, Japonya Çin'e, İtalya Habeşistan'a saldırdı. İtalya'da Mussolini iktidarı, Almanya'da Hitler'in iktidarı ele geçirmesi, 1930'larda ki Japon faşizmi ve Sovyetler'in üçüncü Roma hayali ile dünya, totaliter milliyetçilik fırtınası ile kavruluyordu. Son olarak Almanya, izlediği militarist/revizyonist politikalar ile II. Dünya Savaşı'na giden yolların kapısını sonuna kadar açtı.⁴⁸

İki dünya savaşı ve iki savaş arası dönemde yaşanan gelişmeler uluslararası barış ve güvenlik konusundaki çalışmaların hızlandırılmasına yol açtı. Bu

---

⁴³ En azından MC, kolektif güvenliğin kurumsallaştırılması yolunda öncü rol oynadı. José E. Alvarez, 'International Organizations: Then and Now', *The American Journal of International Law*, Vol. 100, No. 2, 2006, s. 325. Quincy Wright, 'Woodrow Wilson and the League of Nations', *Social Research*, Vol. 24, No. 1, 1957, s. 65-86.

⁴⁴ Potter, Pitman B. Potter, 'Political Science in the International Field', *The American Political Science Review*, Vol. 17, No. 3, 1923, s. 383.

⁴⁵ Edward H. Carr, *Milliyetçilik ve Sonrası*, çev. Osman Akinhay, (İstanbul: İletişim Yayınları, 1999), s. 43.

⁴⁶ İki savaş arası dönemin genel bir değerlendirmesi ve Milletler Cemiyeti'nin eksiklikleri için bakınız, Alfred Zimmern, 'The New Phase in International Affairs', *The Contemporary Review*, No: 150, 1936, s. 513-520.

⁴⁷ Eric Hobsbawm, *Kısa 20. Yüzyıl 1914-1991: Aşırılikler Çağı*, çev. Yavuz Alogan, (İstanbul: Sarmal Yayınevi, 1999), s. 20.

⁴⁸ Hans Kohn, *Nationalism: Its Meaning and History*, (Princeton: D. Van Nostrand Company, 1955), s. 80.

konudaki bilinç henüz savaş devam ederken oluşmaya başlamış ve 1945 yılında BM'nin kurulması ile somut bir sonuç elde edilmişti. BM, tarihten alınan dersler ile kurucu antlaşmanın ilk maddesine uluslararası barış ve güvenliğin korunması amacı için kurulduğunu ifade etmiş ve antlaşma bu konuda Güvenlik Konseyi'ni görevlendirmiştir.⁴⁹ Güvenlik Konseyi, Metternich'ci güç dengesi ile Wilsoncu İdealizm'in karışımının bir ürünü görüntüsü vermektedir.⁵⁰ Tamamen politik bir organdır ve politik saiklerle hareket eder. Konsey her ne kadar hukuki ilkeleri göz önünde bulundursa da örneğin Divan'ın tersine onlarla bağlı değildir.⁵¹

Güvenlik konseyi'nin Uluslararası İlişkilerde İfade Ettiği Anlam

Güvenlik Konseyi, bu özellikleri ile uluslararası ilişkiler ve dünya politikası için oldukça önemli bir organdır.⁵² Büyük beklentiler ile kurulan Konsey, Soğuk Savaş'ın başlaması ile eş zamanlı olarak kurulduğu için Konsey'in çalışmaları Soğuk Savaş ortamından oldukça etkilenmiştir. Örneğin Güvenlik Konseyi ilk üç yılda yıllık ortalama 130 toplantı gerçekleştirip, oldukça önemli konuları gündemine alırken, Soğuk Savaş'ın giderek daha somut bir hal alması ile hem ele alınan konuların ağırlığı hem de toplantıların sayısı azalmaya başlamıştır. Özellikle SSCB'nin vetoları ile Konsey, birçok sorunda etkili olamamıştır. 1959 yılında Konsey sadece 5 kez toplanabilmiştir.⁵³ 1960'lı yıllarda Konsey görece bir parça canlanma sürecine girmiş olsa da kendisinden beklenen fonksiyonları tam olarak icra ettiği söylenemez. Soğuk Savaş boyunca temel görevi olan uluslararası barış ve güvenliğin korunması konusunda çok etkili olamadığı ve büyük güçler arasındaki mücadelenin bir kamuflâjı olduğu⁵⁴ için eleştirilen

---

⁴⁹ Samuel M. Makinda, 'The United Nations and State Sovereignty: Mechanism for Managing International Security', *Australian Journal of Political Science*, Vol. 33, No. 1, 1998, s. 105.

⁵⁰ Jeffrey Laurenti, 'Reforming the Security Council: What American Interests?', *UNA-USA Occasional Paper Series*, No. 3, 1997, s. 6.

⁵¹ Robert Cryer, 'The Security Council and Article 39: A Threat to Coherence?', *Conflict, Security, Law*, Vol. 1, No. 2, 1996, s. 166. Ben Saul, 'Definition of Terrorism in the UN Security Council: 1985-2004', *Chinese Journal of International Law*, Vol. 4, No. 1, 2005, s. 145.

⁵² Peter J. Fromuth, 'The Making of a Security Community: The United Nations after the Cold War', *Journal of International Affairs*, Vol. 46, No. 2, 1993, s. 341.

⁵³ Leroy Bennett, *International Organizations: Principles and Issues*, (New Jersey: Prentice Hall, 1991), s. 65.

⁵⁴ Vernon Nash, *The World Must Be Governed*, (New York: Harper&Brothers, 1950), s.13. John Gerard Ruggie, 'The United States and the United Nations: Towards a New Realism', *International Organization*, Vol. 39, No. 2, 1985, s. 343-356.

Konsey, Soğuk Savaş'tan sonra ise ABD hizmetindeki bir yapılanma olduğu iddiaları yüzünden eleştirildi.⁵⁵

Sonuç olarak II. Dünya Savaşı'ndan sonra kolektif güvenlik ve uluslararası barışın korunması amaçları ile tesis edilen BM, ne yazık ki savaştan sonra uluslararası sistemin formasyonunda yaşanan değişimden ötürü birçok olay ve konuda yeterince etkili olamamıştır.⁵⁶ Genel Kurul, devletlerden oluşan bir yapı görünümünden çok sanki bloklardan oluşan bir kurul görünümündeydi: Sovyet Bloğu, Arap Ligi, Avrupa topluluğu, Latin Amerika Grubu, Commonwealth Bloğu, Afrika-Asya Grubu vs. gibi blok ve gruplanmalar örgütün parçalanmışlığını sembolize ediyordu.⁵⁷ Bu durum uluslararası barış ve güvenliğin tesisi adına meşru müdafaa hali dışında kuvvet kullanma tekeline sahip tek organ olan Güvenlik Konseyi'ni de derinden etkilemiştir.⁵⁸ Ancak Soğuk Savaş'ın sonu ve Orta Doğu'da Güvenlik Konseyi'nin etkili olabileceği bir krizin patlak vermesi kolektif güvenlik için umutların yeniden yeşermesine yol açtı.⁵⁹ Gerçektende Konsey, veto ile karşılaşmadan Irak'ın Kuveyt'e müdahalesini uluslararası barış ve güvenliğe yönelik bir tehdit olarak algılayıp barışı zorlama operasyonu gerçekleştirdi.⁶⁰ Konsey, ilk toplantısını yaptığı 1946 yılından beri ilk defa bir barışı zorlama operasyonuna imza attı. Ancak Konsey'deki hava çok çabuk dağıldı.⁶¹ 1999 yılında NATO'nun Kosova'ya BM Güvenlik Konseyi

---

⁵⁵ Jules Lobel, Michael Ratner, 'Bypassing the Security Council: Ambiguous Authorizations to Use Force, Cease-Fires', *The American Journal of International Law*, Vol. 93, No. 1, 1999, s. 153. Andrea Bianchi, 'Assessing the Effectiveness of the UN Security Council's Anti-Terrorism Measures: The Quest for Legitimacy and Cohesion', *The European Journal of International Law*, Vol. 17, No. 5, 2007, s. 887.

⁵⁶ James S. Sutterlin, *The United Nations and the Maintenance of International Security: A Challenge to Be Met*, (New York: Praeger, 1995), s. 5.

⁵⁷ Sydney D. Bailey, *The Procedure of the UN Security Council*, (Oxford: Clarendon Press, 1975), s. 64.

⁵⁸ Enver Bozkurt, *Uluslararası Hukukta Kuvvet Kullanımı*, (Ankara: Asil Yayın, 2007). Enver Bozkurt, *Birleşmiş Milletler Sisteminde Kuvvet Kullanımı*, (Ankara: Nobel, 2003). Thomas M. Franck, 'Who Killed Article 2(4)? or: Changing Norms Governing the Use of Force by States', *The American Journal of International Law*, Vol. 64, No. 4, 1970, s. 809-837.

⁵⁹ Muthiah Alagappa, Takashi Inoguchi, *International Security Management and the United Nations*, (Tokyo: United Nations University Press, 1999), s. 6.

⁶⁰ Richard W. Conroy, et al., *The Sanctions Decade: Assessing UN Strategies in the 1990's*, (New York: Lynne Rienner, 2000), s. 1-3.

⁶¹ Linda Melvern, 'The Security Council: Behind the Scenes', *International Affairs*, Vol. 77, No. 1, 2001, s. 101. Ma Jiali, 'Strengthening the Role of United Nations and Cooperation of China, Russia and India in UN', *China Report*, Vol. 39, No. 3, 2003, s. 385.

kararı olmadan müdahalesi⁶² ve 2004 yılında ABD öncülüğündeki çok uluslu gücün Irak'a müdahalesi sadece Güvenlik Konseyi'nin değil BM'nin de varlık ve meşruiyet sorunu ile yüz yüze kaldığının göstergesi oldu.

GÜVENLİK KONSEYİ'NİN MEŞRUIYET KRİZİNİN NEDENLERİ

BM'nin en etkili organı ve uluslararası barış ve güvenliğin korunması konusunda kuvvet kullanma tekeli ile donatılmış olan Güvenlik Konseyi, 1945–1990 arası dönemde daha önceden sıralanan gerekçeler yüzünden etkili olamadı. Ancak Soğuk Savaş bittiği zaman Konsey'in etkin olabileceği birçok olay ve sorun dünya genelinde patlak verdi. Soğuk Savaş süresince özellikle Sovyetler Birliği'nin vetoları ile işlemez hale gelen Konsey'in, iki kutuplu yapının sona ermesi ile daha etkin olacağı bekleniyordu. Nitekim Körfez Krizi ve hemen ardından Somali müdahalesi bu konuda iyimser bir havanın esmesine yol açtı.⁶³ Bununla birlikte 1990 sonrası dönem Konsey için etkinlik bakımından bazı fırsatlar doğurmuş olsa da aynı zamanda büyük tehditleri de beraberinde getirdi. Özellikle Somali müdahalesindeki başarısızlık, Güvenlik Konseyi'ne yöneltilen eleştirilerin artmasına yol açtı.⁶⁴ Eleştirilerin odak noktasında ise genel olarak BM'nin özel olarak ise Güvenlik Konseyi'nin meşruiyetini kaybettiği yargısı yatıyordu. Bu yargının oluşmasını sağlayan nedenleri şu şekilde sıralayabiliriz.

Dönemin Şartlarına Uymayan Yapı

Güvenlik Konseyi, 1945 dünyasının gerçekleri ve dinamiklerini yansıtan bir yapılanma olarak hayata geçirilmişti.⁶⁵ Dumbarton Oaks'a katılan dört büyük devlet savaş sonrası uluslararası sistemin yapısını şekillendirirken, uluslararası bir örgüt tesis edip, örgüt içinde en ayrıcalıklı konuma kendilerini yerleştirdiler. Veto hakkına sahip bu imtiyazlı devletler, eğer San Francisco Konferansı'na katılan diğer devletler veto konusundaki 5 üyenin imtiyazını kabul etmezler ise örgütün kurulmayacağı tehdidinde bulundular.⁶⁶ Konferansa kurucu üye olarak

---

⁶² Jose E. Alvarez, 'Constitutional Interpretation in International Organizations', Jean M. Coicaud, Veijo Heiskanen, (ed), *The Legitimacy of International Organizations*, (Tokyo: United Nations University Press, 2001), s. 124-136.

⁶³ Funda Keskin, 'Birleşmiş Milletler ve Kuvvet Kullanma', *Avrasya Dosyası, BM Özel*, Vol. 8, No. 1, 2002, s. 164.

⁶⁴ Yonatan Lupu, 'Assessing Reform of the UN Charter', *Berkeley Journal of International Law*, Vol. 24, No. 3, 2006, s. 885.

⁶⁵ Andy Knight, W. (ed.), *Adapting the United Nations to a Postmodern Era: Lessons Learned*, (Gordonville: Palgrave Macmillan, 2000), s. 10.

⁶⁶ Ian Hurd, 'Of Words and Wars: The Security Council's Hard Life Among the Great Powers,' *Seton Hall Journal of Diplomacy and International Relations*, Vol. 5, No. 1, 2004, s. 70.

katılmak isteyen diğer 46 devlet bu 5 devletin imtiyazını çok eleştirmelerine rağmen kabul etmek zorunda kaldılar. Gelecekte bu imtiyazın kalkacağına dair umutları ve uluslararası ilişkilerde tanınma endişesi bu devletlerin neden böyle bir yapıyı kabul ettiklerini açıklayan iki temel gerekçedir.⁶⁷ Kurulduğunda 51 üyesi olan örgütün bugün itibari ile 192 üyesi olmasına rağmen 1944 yılında Dumbarton Oaks'ta benimsenen yapı da -1963 yılında Güvenlik Konseyi'nin geçici üyelerinin sayısının altıdan ona yükseltilmesi dışında neredeyse- hiçbir değişiklik olmadı. Değişimin yaşanmaması ve 1990 sonrası dönemin beraberrinde getirdiği sorunlar Güvenlik Konseyi'nin meşruiyetinin sorgulanmasına yol açtı.

Konsey'in Etkinliğini Yitirmesi

II. Dünya Savaşı'ndan sonra devlet merkezli kurulan ortak güvenlik sistemi, Soğuk Savaş'ın sonu ile patlak veren çatışma ve krizleri karşılamak konusunda yetersiz kalıyordu.⁶⁸ 1990 sonrası dönemin koşullarını karşılayamadığı dile getirilen Güvenlik Konseyi derin bir meşruiyet krizi ile karşı karşıya kalmış durumda. Konsey, öncelikle bugünün jeopolitik gerçeklerine uyum sağlayamadığı müddetçe bu krizi aşabilecek gibi de görünmüyor.⁶⁹ BM'nin Soğuk Savaş dönemine kıyasla giderek daha çok uluslararası barış ve güvenliği tehdit eden durumla karşılaştığı ve daha çok "barış yapıcı" olduğu bir dönemde⁷⁰ Güvenlik Konseyi içine düştüğü meşruiyet krizini aşamazsa, BM, MC'nin kaderini paylaşmak zorunda kalabilir. Zira MC'nin iki savaş arası dönemde etkin olamamasının en önemli nedeni uluslararası toplumun güvenini bir türlü kazanamamış olmasıdır.⁷¹ Soğuk Savaş'tan sonra Körfez Krizi dışında etkili bir operasyon gerçekleştirememiş olan Güvenlik Konseyi, patlak veren krizlerde MC Konseyi gibi sadece danışma görüşü veren bir organ durumuna düşme tehlikesi yaşıyor.⁷² 1999 yılında NATO'nun Güvenlik Konseyi'nin yetkisine başvurmadan

---

⁶⁷ Ian Hurd, *Legitimacy, Authority and Power at the UN Security Council*, Unpublished PhD Thesis, (Yale University, 2000), s. 15.

⁶⁸ Funda Keskin, *Birleşmiş Milletler ve Türkiye: Uluslararası Barış ve Güvenliğe İlişkin Sorunlar*, (Ankara:, Ekin Yayınları, 2005), s. 50.

⁶⁹ Louise Fréchette, 'The United Nations: Adapting to the Twenty First Century', Paul Heinbecker, (ed), *Irrelevant or Indispensable?: The United Nations in the Twenty-first Century*, (Waterloo: Wilfrid Laurier University Press, 2005), s. 13.

⁷⁰ Kim R Holmes, 'New World Disorder: A Critique of the United Nations', *Journal of International Affairs*, Vol. 46, No. 2, 1993, s. 330.

⁷¹ Marrack Goulding, 'Globalization and the United Nations: New Opportunities, New Demands', *International Relations*, Vol. 14, No. 4, 1999, s. 62.

⁷² Simon Chesterman, 'Legality versus Legitimacy: Humanitarian Intervention, the Security Council, and the Rule of Law', *Security Dialogue*, Vol. 33, No. 3, 2002, s. 303.

Kosova müdahalesini gerçekleştirmesi ve 2004 yılında ABD'nin Irak'a savaş açması, uluslararası ilişkilerde kuvvet kullanma tekelinin sadece Konsey'de olmadığını göstermiştir.⁷³ Kökleri örgütün kurulduğu ilk yıllara kadar uzanan bu ya da buna benzer sorunlar, kolektif güvenlik sisteminin aslında yeni dönemin koşullarına uygun olmadığı konusunda yargıların ileri sürülmesine yol açtı.⁷⁴

Kurumsal ve Yapısal Nedenler

Güvenlik Konseyi'nin içine düştüğü bu meşruiyet krizinin sadece konjonktürel ve uluslararası sistemden kaynaklanan gerekçeleri yok. Konsey aynı zamanda kurumsal ve yapısal olarak da önemli sorunlarla yüz yüze. Öncelikle genel olarak BM'de özel olarak da Güvenlik Konseyi'nde siyasi kararlılık (*political will*) konusunda büyük bir sıkıntı var. Konsey, uluslararası ilişkilerin geleceği ve şekillendirilmesi konusunda iki kutuplu yapıdaki bölünmüşlüğüne rağmen o dönemde daha emin adımlar atarken, aynı şeyleri bugün için söyleyebilmemiz çok zor.⁷⁵ Zira Yugoslavya, Ruanda ve Somali'de yaşanan çatışma ve krizler karşısında Güvenlik Konseyi'nin takındığı tavır, BM sisteminin ne kadar yetersiz ve siyasi kararlılıktan ne ölçüde yoksun olduğunu gösterdi.⁷⁶ Irak, Libya ve Haiti olaylarında Konsey'in tutumları da birçok çevre tarafından eleştirildi. Her ne kadar Konsey, bu üç örnek olayda yasal prosedürler açısından eleştirilmemiş olsa da olaylar karşısındaki duruşunun meşruiyet kaynakları birçok kez sorgulandı.⁷⁷

Ayrıca BM'nin her geçen yıl giderek daha çok derinden yaşadığı bütçe ve finansal sorunlar da Güvenlik Konseyi'nin etkinliğini ve bu anlamda da meşruiyetini doğrudan etkilemektedir.⁷⁸ Kurumsal yapılanmadan kaynaklanan meşruiyet krizinin bir diğer nedeni de Güvenlik Konseyi'nin görevlerinin açık ve net bir şekilde belirlenmemiş olmasıdır.⁷⁹ BM Antlaşması'nda, yürürlüğe girdiği

---

⁷³ Erik Voeten, 'Outside Options and the Logic of Security Council Action', *The American Political Science Review*, Vol. 95, No. 4, 2001, s. 845.

⁷⁴ Edwin M. Smith, 'Collective Security: Changing Conceptions and Institutional Adaptation', Andy Knight, W. (ed), *Adapting the United Nations to a Postmodern Era: Lessons Learned*, (Gordonsville: Palgrave Macmillan, 2000), s. 41.

⁷⁵ Donald Maitland, 'International Order in the Twenty-First Century: the Role of the United Nations', *International Relations*, Vol. 14, No. 6, 1999, s. 53-55.

⁷⁶ Justin Morris, 'UN Security Council Reform: A Counsel for the 21st Century', *Security Dialogue*, Vol. 31, No. 3, 2000, s. 266.

⁷⁷ Ian Hurd, *After Anarchy*, (New York: Princeton University Press, 2007), s. 15.

⁷⁸ Inis L. Claude, Jr., 'The Political Framework of the United Nations' Financial Problems', *International Organization*, Vol. 17, No. 4, 1963, s. 831, 835.

⁷⁹ Steven Wheatley, 'The Security Council, Democratic Legitimacy and Regime Change in Iraq', *The European Journal of International Law*, Vol. 17, No. 3, 2006, s. 547.

1945 yılından beri çok küçük değişiklikler yapılması yeni çıkan sorunlar ve durumlar karşısında BM organları arasında bazen yetki bunalımının yaşanmasına yol açıyor. Örneğin barış güçlerinin yetkilendirilmesi ve finansmanı konusu örgüt içinde ilk dönemlerde oldukça büyük tartışmaların yaşanmasına sebebiyet vermiştir. Yine kurumsal yapının getirdiği belirsizlik Güvenlik Konseyi'nin, ilk etapta tehdidi tanımlamak konusunda sıkıntılar yaşamasına neden oluyor.⁸⁰

Veto Yetkisi ile İlişkili Nedenler

Tüm bu sorunların dışında aslında Konsey'in yaşadığı meşruiyet krizinin altında yatan en temel gerekçe veto mekanizmasının varlığıdır.⁸¹ Konsey'in 5 daimi üyesinin veto hakkına sahip olması ve bu hakkın değiştirilmesi konusunda da örgütün kurulduğu ilk günden beri hiçbir şekilde düzenlemeye yanaşmamları krizin yegâne nedenidir. BM Antlaşması'nın 2. madde 1. fıkrasında "örgüt, tüm üyelerinin egemen eşitliği ilkesi üzerine kurulmuştur" vurgusu olsa da Güvenlik Konseyi'ndeki görünüm bu ilke ile hiç örtüşmüyor.⁸² Veto yetkisinin çok az sayıda devlete ait olmasının dışında Konsey'de de çok az sayıda temsilci ülkenin bulunması meşruiyet krizini daha da derinleştiren bir diğer etkidir. Sadece 5 üyenin bu yetki ile donatılmış olması; bu 5 üyenin aynı zamanda Güvenlik Konseyi ve BM dışındaki olay ve konularda da diğer devletleri etkilemesini beraberinde getiriyor. Konsey'in idari ve bürokratik sürecinde de 5 ülkenin temsilcilerinin çok olması bürokratik süreci kendi lehlerine olacak şekilde etkiliyor.⁸³ Ayrıca Konsey'de yer alan daimi üyelerin emperyal geçmişleri de Konsey'in meşruiyetini sakatlıyor.⁸⁴ Yine veto yetkisi üzerinden kaynaklanan bir diğer sorun ise Güvenlik Konseyi'nin özellikle 1990'dan sonra patlak veren ve insani müdahaleyi gerektiren konularda veto yetkisini kullanmış olmasıdır.⁸⁵ Bu

---

⁸⁰ Jarrett Taubman, 'Towards A Theory of Democratic Compliance: Security Council Legitimacy and Effectiveness After Iraq', *International Law and Politics*, Vol. 37, No. 3, 2004, s. 191–196.

⁸¹ Steve Chan, 'Power, Satisfaction and Popularity: A Poisson Analysis of UN Security Council Vetoes', *Cooperation and Conflict*, Vol. 38, No. 1, 2003, s. 341.

⁸² Yehuda Z. Blum, 'Proposals for UN Security Council Reform', *The American Journal of International Law*, Vol. 99, No. 3, 2005, s. 645.

⁸³ David D. Caron, 'The Legitimacy of the Collective Authority of the Security Council', *The American Journal of International Law*, Vol. 87, No. 4, 1993, s. 558–562.

⁸⁴ Ian Hurd, 'Legitimacy, Power, and the Symbolic Life of the UN Security Council', *Global Governance*, Vol. 8, No. 1, 2002, s. 48.

⁸⁵ Thomas M. Franck, 'The Power of Legitimacy and the Legitimacy of Power: International Law in an Age of Power Disequilibrium', *The American Journal of International Law*, Vol. 100, No. 1, 2006, s. 93.

durum uluslararası kamuoyunda Güvenlik Konseyi'ne olan güvenin büyük oranda zedelenmesine yol açıyor.

Konsey'in aşmak zorunda olduğu meşruiyet krizinin bir diğer nedeni de Güvenlik Konseyi'nin anakronik olmasıdır. Uluslararası sistem ve dünya politikasının gerçekleri ile örtüşmeyen yapısı, Konsey'in yeni sorunları çözmede yetersiz kalması sonucunu doğuruyor.⁸⁶ Daimi üyelerin stratejik ya da başka çıkarları için kolektif güvenlik mekanizmasının harekete geçirildiği fakat bunun dışındaki durumlarda ise Konsey'in hareketsiz kaldığı yönündeki eleştiriler meşruiyet krizini daha da derinleştiriyor.⁸⁷

NE YAPMALI? MEŞRUIYET KRİZİ NEDEN ÖNEMLİ?

Reform Çabaları

Uluslararası ilişkilerin ontolojisinin anarşik olmasına rağmen devletler uluslararası hukukun genel ilkelerine uymaya özen gösterirler. İşte devletlerin bu kuralara riayet etmelerinin en önemli nedeni; meşru olduklarına duydukları inançtır.⁸⁸ Bu anlamda aslında BM Antlaşması ve antlaşmanın beraberinde getirdiği ilkeler meşruiyetini yitirmedi. Devletler hala birçok olayda BM Antlaşması'nın meşruiyetini sorgulamaktan çok, kendi davranışlarını meşrulaştırmaya çalışıyorlar.⁸⁹ Güvenlik Konseyi içine düştüğü meşruiyet krizinden kurtulmak için öncelikle BM Antlaşması'nda belirtilen unsurlara uymak zorundadır. Ancak bu noktada antlaşmadaki ilke ve amaçların ne kadar meşru olduğunu sorgulamalıyız ki bu başlı başına ayrı bir çalışma konusudur.

Güvenlik Konseyi, Soğuk Savaş ortamında çatışan grupları bünyesinde barındırdığı ve o dönemde uluslararası sistemi düzenleyecek bir normlar bütününe ihtiyaç olduğu için meşru olarak değerlendiriliyordu.⁹⁰ Ancak Soğuk Sa-

---

⁸⁶ Jean Krasno, 'Legitimacy, Representation and Accountability: A Proposal for UN Security Council Reform', *Yale Journal of International Affairs*, Winter/Spring 2006, s. 95.

⁸⁷ Margaret P. Karns, Karen A. Mingst, 'Peacekeeping and the Changing Role of the United Nations: Four Dilemmas', Ramesh C. Thakur, (ed), *United Nations Peacekeeping Operations: Ad Hoc Missions, Permanent Engagement*, (Tokyo: United Nations University Press, 2001), s. 228.

⁸⁸ Ian Hurd, 'Breaking and Making Norms: American Revisionism and Crises of Legitimacy', *International Politics*, Vol. 44, No.1, 2007, s. 194.

⁸⁹ Thomas M. Franck, *The Power of Legitimacy among Nations*, New York: Oxford University Press, 1990, s. 3.

⁹⁰ Esref Aksu, *United Nations, Intra-State Peacekeeping and Normative Change*, (Manchester: Manchester University Press, 2003), s. 83.

vaş'tan sonra bu durum değişmeye ve Konsey'in meşruiyeti sorgulanmaya başlandı.⁹¹ 1990 sonrası dönemin beraberinde getirdiği dinamikler Konsey'de değişimi zorunlu kılmasına rağmen, Konsey bu konuda herhangi bir girişimde bulunmadı. Bu dönemde Doğu ve Batı Avrupa birleşmiş, Almanya ve Japonya'nın uluslararası sistemdeki ağırlığı artmıştı.⁹² 1945 dünyasının gerçeklerine göre dizayn edilmiş Güvenlik Konseyi'nin yeni dönemin koşullarını karşılamak konusunda yetersizliği daha çok dile getiriliyor ve reform çalışmalarının hızlandırılması gerektiğine duyulan inanç artıyordu.⁹³

1945'ten beri 1963, 1997 ve 2004 yıllarında üç kez Güvenlik Konseyi için reform çalışmaları yapılsa da başarı sağlanamadı. Daimi üyeler reform konusunda takındıkları muhafazakâr tutumları ile reform çabalarını sürekli olarak engellediler. Ancak 1990'lardaki çabalar, daimi üyeler yüzünden değil aslında diğer üye devletler yüzünden başarılı olamadı (özellikle de bölgesel gruplaşmalar bu başarısızlığın en temel nedeniydi).⁹⁴ 1960'lı yıllara kadar Soğuk Savaş'tan dolayı Konsey için reform hiç tartışılmadı. 1960 sonrası dekolonizasyon ile üye sayısı artınca (1963'te üye sayısı bir anda 114'e yükselince) reformun kaçınılmaz olduğu dile getirilmeye başlandı.⁹⁵

Reform çalışmaları genellikle veto hakkı ve Konsey'e üye devlet sayısının artırılması üzerine yoğunlaşmıştır.⁹⁶ Ancak bu iki konuda da Konsey'in daimi üyeleri değişime yanaşmadıkları için 1960'lardan beri tartışılan reformlar asla hayata geçirilememiştir.⁹⁷ Son olarak Kofi Annan zamanında oldukça ciddi girişimler olsa da hem daimi üyelerin hem de diğer üyelerin tutumlarından dolayı

---

⁹¹ Taubman, *op. cit.*, s. 191-196.

⁹² Mark W. Zacher, 'The Conundrums of International Power Sharing: The Politics of Security Council Reform', Richard Price, (ed), *United Nations and Global Security*, (Gordonsville: Palgrave Macmillan, 2004), s. 213-214.

⁹³ Jane Boulden, 'Double Standards, Distance and Disengagement: Collective Legitimization in the Post-Cold War Security Council', *Security Dialogue*, Vol. 37, No. 3, 2006, s. 421-422.

⁹⁴ David M. Malone, 'The High-Level Panel and the Security Council', *Security Dialogue*, Vol. 36, No. 3, 2005, s. 371.

⁹⁵ Zacher, *op. cit.*, s. 213.

⁹⁶ Keskin, *op.cit.*, s. 134-138. Thomas G. Weiss, 'The Illusion of UN Security Council Reform', *The Washington Quarterly*, Vol. 26, No. 4, 2003, s. 147-161.

⁹⁷ David Hannay, 'UN Reform and the Highlevel Panel Report on Threats, Challenges, and Change', Paul Heinbecker, (ed), *Irrelevant or Indispensable?: The United Nations in the Twenty-first Century*, (Waterloo: Wilfrid Laurier University Press, 2005), s. 25. Thomas M. Franck, 'The Powers of Appreciation: Who Is the Ultimate Guardian of UN Legality?', *The American Journal of International Law*, Vol. 86, No. 3, 1992, s. 523.

çabalar somut bir sonuca ulaşamamıştır.⁹⁸ Büyük umutlarla başlayan bu tip reform çalışmalarının başarılı olamaması Konsey'in ve BM'nin meşruiyetinin daha çok sorgulanmasına yol açmaktadır.⁹⁹

Reformlar ve Krizin Giderilmesi İle İlgili Öneriler

Konsey'e üye devlet sayısının artırılmasının Konsey'in etkinliğini olumsuz yönde etkileyeceğine dair tezler ileri sürülmektedir. Ancak Konsey, bu hali ile de orantısız temsil sorunu ile karşı karşıyadır. Bu ya da benzer başlıklarda bir açmazın içinde olan Konsey,¹⁰⁰ meşruiyetini yeniden kazanmak istiyorsa bazı konularda reforma gitmek zorundadır. Örneğin Genel Kurul'un yetkileri artırılabilir, iki organ arasında koordinasyonu ve işbirliğini sağlayacak bir danışmanlık komitesi kurulabilir.¹⁰¹ Ya da Konsey'de daimi üye, geçici üye ayrımı olmaksızın her devletin iki yıllığına rotasyon usulü ile Konsey'de temsili sağlanabilir.¹⁰² Konsey'in çalışmalarını uluslararası kamuoyu ile paylaşması ve şeffaflığın artması da meşruiyet krizinin çözümünde tali de olsa önemli bir yoldur.¹⁰³ Konsey, geçmişten beri olduğu gibi özel durumlar ile ilgili karar çıkarmaya devam etmeli, 1373 sayılı karar gibi genel durumlar için de kararlar çıkarmaktan kaçınılmalıdır.¹⁰⁴

Konsey, 1990 sonrası dönemde giderek daha çok sayıda gri alanlara giriyor ve devletlerarası çatışma ve krizlerin çözümünden çok bir devletin içindeki

⁹⁸ Dimitris Bourantonis, Konstantinos Magliveras, 'The Enlargement of the UN Security Council: Reflections from the Current Debate', *Politics*, Vol. 22, No. 1, 2002, s. 27-28. Albert Venter, 'Reform of the United Nations Security Council', *International Journal on World Peace*, Vol. 20, No. 4, 2003, s. 29-31. Dick A. Leurdjik, 'UN Reform and NATO Transformation: The Missing Link', *Royal Institute for International Relations Egmont Paper 10*, (Brussels: Academia Press, 2005), s. 7.

⁹⁹ Ernst Sucharipa, 'The United Nations Today: It's Current Status, Reforms and Perspectives for the Future', Franz Cede, (ed), *United Nations: Law and Practice*, (Leiden: Brill, 2001), s. 15.

¹⁰⁰ Thomas G. Weiss, 'An Unchanged Security Council: The Sky Ain't Falling', *Security Dialogue*, Vol. 36, No. 3, 2005, s. 368. John G. Ikenberry, Anne-Marie Slaughter A Bigger Security Council, with Power to Act', *International Herald Tribune*, September 26, 2006.

¹⁰¹ Hurd, *Legitimacy, Authority and Power...*, s. 90.

¹⁰² David J. Whittaker, *United Nations in the Contemporary World*, (Florence: Routledge, 1993), s. 117.

¹⁰³ Sean D. Murphy, 'Collective Security after the Cold War', *Columbia Journal of International Affairs*, Vol. 32, No. 2, 1994, s. 247.

¹⁰⁴ Paul C. Szasz, 'The Security Council Starts Legislating', *The American Journal of International Law*, Vol. 96, No. 4, 2002, s. 901. Peter Gutherie, 'Security Council Sanctions and the Protection of Individual Rights', *Annual Survey of American Law*, Vol. 60, No. 2, 2004, s. 493.

olaylara müdahale etme yönünde çalışmalarını yoğunlaştırıyor.¹⁰⁵ Bu durumlarda ve özellikle de insani müdahalelerde Konsey'in çalışmalarına hem konunun müzakeresi hem de barış gücü tesisi aşamasında ne kadar çok sayıda devlet katılırsa Konsey'in meşruiyeti de doğru orantılı olarak artış gösterir.¹⁰⁶ Aksi takdirde meşruiyet krizi giderilemezse *illegitimacy* algısı doğar ve bu algı beraberinde şu sonuçların doğmasına yol açar:

- Konsey herhangi bir olay ile ilgili bir kararı geçirmede başarısız olabilir,
- Konsey aldığı kararı uygulamada başarısız olabilir,
- Devletler Konsey'in aldığı kararı uygulamada ulusal desteği sağlamak noktasında başarısız olabilirler,
- Devletler yavaş karar alabilir ve örneğin asker gönderimi ya da finansman konusunda yavaş hareket edebilirler, *illegitimacy* algısı doğrudan/dolaylı, bilerek/bilmeden Konsey'in etkisini azaltır.¹⁰⁷

SONUÇ ve GENEL DEĞERLENDİRME

Meşruiyet hem tanımlanması hem de ölçülmesi anlamında oldukça sorunlu kavramlardan biridir. Tanım sorunu aşılsa bile niçin ve kimin için meşruiyet soruları hiçbir zaman tam anlamı ile yanıtlanamaz. Örneğin "Güvenlik Konseyi'nin meşruiyeti yoktur" önermesi birçok açıdan tartışılabilir, çalışmanın ilk bölümünde vurgulanan teorik çerçeveden hareketle bir tespitte ulaşılabılır. Bu önerme kadar bu önermeyi kimin, hangi amaçla söylediği de önem taşımaktadır. Fakat önermenin sahibi kim olursa olsun, hangi amaç ile dile getirilmiş olursa olsun, içinde bulunduğumuz dönemde Güvenlik Konseyi'nin bir meşruiyet krizi yaşadığı tartışılmaz. Tartışma, krizin varlığı üzerinden değil krizin boyutları ve derinliği üzerinden yapılabilir ancak.

II. Dünya Savaşı sonrası kurulan BM, bugün itibarı ile 63. yılının içindedir ve örgüt bu süre zarfında hiç olmadığı kadar derin bir kriz ile yüz yüze kalmış durumdadır. BM'nin bu krizden nasıl çıkacağı, hayata geçireceği reformlara ve

---

¹⁰⁵ Tetsuo Sato, 'The Legitimacy of Security Council Activities under Chapter VII of the UN Charter Since the End of the Cold War', Jean M. Coicaud, Veijo Heiskanen, (ed), *The Legitimacy of International Organizations*, (Tokyo: United Nations University Press, 2001), s. 325.

¹⁰⁶ Peter J. Fromuth, 'The Making of a Security Community: The United Nations after the Cold War', *Journal of International Affairs*, Vol. 46, No. 2, 1993, s. 364.

¹⁰⁷ Caron, *op. cit.*, s. 558-562. C. Pateman, *The Problem of Political Obligation*, Cambridge: Polity, 1985. Ayrıca bakınız, J. Horton, *Political Obligation*, (Basingstoke: Macmillan, 1992).

kaybettiği siyasi kararlılığını yeniden kazanıp kazanamayacağına bağlıdır. BM'nin meşruiyet krizine girmesi için oldukça fazla gerekçesi olduğu da ne yazık ki aşikâr. ABD öncülüğündeki çok uluslu gücün 2003 Mart'ında Irak'a karşı açtığı savaş, kolektif güvenlik mekanizmasının büyük yaralar almasına neden oldu ve bu mekanizmanın artık işlemediği ile ilgili yargıların tartışılmasına yol açtı.¹⁰⁸ Ayrıca BM'nin yürüttüğü "oil-for-food" programında yaşanan skandal BM'ye olan güveni derinden sarstı.¹⁰⁹

Egemen devletlerin eşitliği ilkesi üzerine inşa edilmiş BM'nin meşruiyet krizinden kurtulabilmesi için çok fazla çaba sarf etmesi gerekiyor. Öncelikle üyelerin bu konudaki niyetlerinin açık olması, reform çalışmaları konusunda samimi olmaları ve Genel Kurul'daki görece demokratik görünümün başta Konsey olmak üzere BM'nin diğer tüm organ ve kuruluşları için de sağlanması gerekiyor. Örgütün kurulduğu ilk yıllardan beri gelen reform ihtiyacı karşılanamadığı, Konsey'deki veto yetkisi sorunu ve temsil adaletsizliği giderilemediği sürece BM'nin meşruiyeti büyük yara almaya devam edecektir.

Ancak meşruiyet krizinin aşılması konusunda ne yazık ki önümüzde çok da iyimser bir tablo yok. Anakronik yapı, orantısız temsil sorunu, veto yetkisinin sınırlı sayıda üyeye verilmiş olması, finansal sorunlar, siyasi kararlılık eksikliği, kolektif güvenlik mekanizmasının işlevsiz hale gelmesi, bölgesel entegrasyon ve yapılanmaların giderek daha etkili olması, uluslararası toplumun BM'ye olan güveninin sarsılması vb. gibi bir dizi sorun içinde BM'nin meşruiyet krizini en azından öngörülebilir bir gelecekte aşabileceğini iddia etmek bir parça safdillik olsa gerektir.

İçinde bulunduğumuz dönemden bakarak BM'nin geleceği ile ilgili üç farklı senaryonun gerçekleşme ihtimali olduğunu söyleyebiliriz. İlk senaryoya göre BM, kurumsal etkinliğini artırıp, tüm üyelerinin güvenini kazanmış ve uluslararası sistemde belirleyici, yönlendirici güce sahip bir örgüte dönüşebilir. İkincisi, BM'nin şu an ki görünümünde önemli bir değişim yaşanmayabilir ve örgüt varlığını sürdürse de etkinliğini yitirebilir. Üçüncü ve son olarak da BM, Soğuk Savaş sonrası önüne çıkan fırsatları değerlendiremeyip MC ile aynı kaderi paylaşabilir.¹¹⁰ Ancak 60 yılı aşkın bir süredir varlığını sürdüren, bu süreçte

---

¹⁰⁸ Thomas M. Franck, 'What Happens Now? The United Nations after Iraq', *The American Journal of International Law*, Vol. 97, No. 3, 2003, s. 617.

¹⁰⁹ Dore Gold, *Tower of Babel: How the United Nations Has Fueled Global Chaos*, (Westminster: Crown Publishing Group, 2005), s. 239.

¹¹⁰ Martin J. Rochester, 'The United Nations in a New World Order: Reviving the Theory and Practice of International Organization', Charles W. Kegley (ed.), *Controversies in International Relations Theory*, (New York: Macmillan, 1995), s. 216.

uluslararası barış ve güvenliğin korunmasında önemli roller üstlenen, geleneksel devlet merkezli uluslararası ilişkiler algısını alt üst eden, kolektif bilincin şekillenmesinde mihmandar olan ve her şeye rağmen gerilimli Soğuk Savaş atmosferinde doğrudan ya da dolaylı etkileri ile üçüncü bir dünya savaşının patlak vermesini engelleyen BM'nin MC ile aynı kaderi paylaşması da asla istenilir bir durum değildir.